

УДК 94 (477.83.86)
ББК 63.3 (4 Укр.) 52

Л. І. Шологон

**ДЖЕРЕЛА ПРО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ
ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст. В ОСОБОВИХ
ФОНДАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИЧНОГО АРХІВУ
УКРАЇНИ У ЛЬВОВІ**

У статті аналізуються документи приватного й офіційного характеру, що зберігаються в особових фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові та розкривають події національно-культурного життя українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Ключові слова: особові фонди, документи, Центральний державний історичний архів України у Львові.

Серед документів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (далі – ЦДІАЛ) зберігається чимало особових документів, зокрема, автобіографії, спогади, листи, щоденники тощо. Цінність цих джерел зумовлюється особливостями їхнього походження, оскільки вони належать конкретному автору, а відтак відображають безпосереднє сприйняття ним навколишнього світу, історичних подій і явищ. По-перше, у них закладена своєрідна інформація соціально-психологічного рівня, відсутня в інших видах джерел. По-друге, матеріали особового походження містять такі відомості, яких нема в інших джерелах. Їх використання дає змогу історикові більш докладно й колоритно відтворити як окремі події, так і характерні риси й особливості певної епохи. Саме тому для дослідження національно-культурного життя українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. варто вивчити різнопланові документи особового походження.

Метою статті є аналіз і класифікація особових джерел, що зберігаються у фондах ЦДІАЛ і несуть інформацію про розвиток культурних процесів у краї протягом зазначеного часового проміжку.

Обрана тема стала об'єктом уваги багатьох дослідників. Упродовж 50–80-х рр. ХХ ст. з'явилися джерелознавчі розвідки А.Грицеляка, П.Фоствіка [38], О.Купчинського [40], А.Кульчицького [39], присвячені окремим документам згаданого архіву, де розкрито національно-культурні процеси в Галичині другої половини ХІХ – початку ХХ ст. У працях сучасних дослідників В.Шульгіна, Г.Юсін [43], Г.Сварник [41] також висвітлено певні аспекти зазначеної теми. Чимало відомостей про особові фонди ЦДІАЛ надають матеріали його путівника [42].

Найбільш інформаційно насиченими є документи, що зберігаються у фондах Андрія Шептицького, Володимира Старосольського, Кирила Студинського, Володимира Охримовича, Юліана Романчука, Осипа Маковея, Михайла Павлика.

Чимало інформації про життєвий шлях, професійну та громадську діяльність уміщено в автобіографіях окремих фондоутворювачів. Їхні автори нерідко писали про маловідомі факти з особистого життя, дізнатися про які з інших джерел неможливо. У контексті вищезгаданого заслуговують уваги автобіографічні твори К.Студинського [8], О.Маковея [28] та ін. У них, окрім детальної інформації про життєвий шлях відомих у Галичині літераторів і педагогів, перелік літературних і наукових праць, спогади про роки навчання в гімназіях краю, Львівському університеті та інших навчальних закладах. Заслуговує уваги їхня оцінка таких видатних політиків і вчених, як Іван Франко, Михайло Грушевський, Ватрослав Ягич.

Серед документів особового фонду М.Павлика [34] його власний життєпис у формі листа, написаний на прохання одного з наукових видань для публікації біогра-

фічної довідки, та велика за об'ємом автобіографія Михайла Драгоманова [33]. Обидва твори досить цікаві тим, що культурне життя краю викладено в контексті подій політичного характеру. Крім цього, у них уміщено багато маловідомих фактів із життя М.Павлика та М.Драгоманова, чимало інформації про їхні публіцистичні твори.

Щодо автобіографічних праць В.Охримовича [23] й Осипа Назарука [1], то їх, не зважаючи на назву, можна кваліфікувати як спогади з дитячих та юнацьких років, хоч у них уміщено цікаві факти про національно-культурне життя Галичини зазначеного періоду.

Заслужують на увагу й автобіографії окремих педагогів краю, що брали активну участь у громадському житті Галичини на початку ХХ ст., зокрема, Петра Франка [32], Олександра Тисовського [31], Ольги Басараб [35] та ін. Невеликі за об'ємом вони дозволяють отримати, перш за все, інформацію біографічного характеру. Проте їхні автори приділили також увагу особливостям навчального процесу в гімназіях та університетах, своїй педагогічній праці. Саме тому згадані автобіографії можна використати при дослідженні освітнього життя краю початку ХХ ст.

В особових фондах ЦДІАЛ зберігається чимало спогадів відомих українських діячів, де події національно-культурного життя краю викладені крізь призму особистого світосприйняття їх авторів. Спогади гімназійного професора Володимира Левицького, написані 1933 р., відзначаються детальним викладом подій минулого. Тут чимало генеалогічних даних про рід Левицьких, детальна інформація про батьків. Окрім цього, виклад подій зроблено в окремих розділах: "Мої діточі і шкільні літа", "Мої університетські часи", "По університеті", "Мій другий побут у Львові", "Історія моєї промоції і габілітації", "Наукові стипендії а габілятація" тощо, де зафіксовано згадки про роки навчання в народній школі та гімназіях у Золочеві й Тернополі, Львівському університеті, викладачів і про те, як вони викладали свої предмети; складання докторських іспитів і захист дисертації. Автор спогадів не оминув увагою розвиток українського національного руху у 80-ті рр. ХХ ст., про який писав: "Впрочім се були часи, коли щойно почало виходити "Діло" та видання "Просвіти", коли ціла преса, як усякі Проломи та видання общества ім. Качковського були писані незрозумілим "язичієм", коли русофільська струя охопила майже цілу Галичину" [37, арк.59]. В.Левицький, уродженець Тернополя та згодом викладач української гімназії в цьому місті, написав у мемуарній праці й про товариське життя міста, гастролі українського театру "Руської бесіди", відкриття нових навчальних закладів, заснування філії "Українського педагогічного товариства". Оскільки автор спогадів підтримував особисті стосунки з багатьма відомими політиками та вченими свого часу, то він зробив власну оцінку діяльності багатьох із них, зокрема, М.Грушевського, К.Студинського, Олександра Барвінського. Окрім цього, досить цікавою є інформація про міжпартійну боротьбу в студентських товариствах у 90-х рр. ХХ ст.: "Академічному брацтві", "Ватрі", "Академічній громаді" [37, арк.82].

Спогади політика та композитора Анатолія Вахнянина за своєю структурою є подібними до попередніх. Вони записані автором 1874 р. Виклад подій розпочинається 1848 р. А.Вахнянин досить детально написав також про роки свого навчання, педагогів, форми й методи їхньої роботи. Автор неабияк цікавився та брав активну участь у подіях українського національного життя, тому чимало уваги в праці приділено виданню гумористичної газети "Клепайло", часописів "Слово", "Правда", "Зоря", вирішенню правописних проблем, побудові "Народного дому", заснуванню "Просвіти", діяльності товариства "Січ" у Відні. Про створення останнього писав: "Головна ціль "січовиків" була, сходитися з славянськими студентами і репрезентувати поміж ними Русь нашу яко окремий народ, знакомити їх з нашою мовою і нашою піснею та літературою" [14, арк.28].

В особовому фонді професора Львівського університету, академіка Всеукраїнської академії наук (далі – ВУАН) К.Студинського також зберігається мемуарна література. У першу чергу завдяки своїй неординарності заслуговує уваги згадка “Вона”, що присвячена дружині. Тут спогади про знайомство з Леонтією Вахнянин, їхні заручини, весілля, подружнє життя і щирі слова подяки дружині, яка, за словами автора: “Не раз помагала добрим словом, захоотою в науковій праці, а навіть поміччю в коректі, коли друкарня понагляувала (підводила. – *Л.Ш.*). Вона гоїла жіночим добрим серцем, мої рани, викликані різними життєвими невзгодинами, стратою найдорожчих мені людей... Стала вона мені доброю дорадницею, вірною дружиною, печаливою, дбалою опікункою, що несла розраду в тузі, горю чи недостатку” [9, арк.8].

Досить змістовною є інша мемуарна праця К.Студинського, де йшла мова про навчання впродовж 1891–1894 рр. на філософському факультеті у Відні [9, арк.50]. Тут не лише інформація про здобуття докторського ступеня під керівництвом відомого вченого-славіста В.Ягича, але й враження від зустрічі з І.Франком, який у цей час також готувався до захисту дисертації, М.Драгомановим.

Про українське громадське життя в австрійській столиці К.Студинський написав у праці “Віденська “Січ” від 1.XI.1890 по кінець 1893 р.” [9, арк.52]. Він досить високо оцінював діяльність товариства, яке згуртувало українців за межами їхньої батьківщини та знайомило з українськими часописами, літературними творами, організовувало заходи національно-культурного спрямування. Щодо відомих діячів, які в різні роки брали участь у роботі товариства, то серед них автор написав про Остапа Терлецького, Мелітона Бучинського, Євгена Озаркевича та ін.

В особових фондах відомих українських громадських діячів і вчених чимало важливих документів, зокрема, записні книжки, дипломи, посвідчення, що повідомляють про важливі події в житті їхніх власників. Серед них записники адвоката й журналіста О.Назарука [2], професорів В.Старосольського [3], К.Студинського [10]. У чотирьох томах щоденних записок останнього занотована інформація з періодичних видань Галичини, що згодом лягла в основу його наукових і публіцистичних праць. Окрім цього, збереглися посвідчення історика Степана Томашівського [20] про присвоєння йому звання дійсного члена історико-філософської секції Наукового товариства ім. Шевченка (далі – НТШ), свідоцтво про майновий стан громадського діяча та публіциста Василя Лукича [15], на основі якого він був звільнений від оплати за навчання, посвідчення про навчання Василя Лукича на юридичному факультеті Львівського університету, свідоцтва про успішно складені колоквиуми й іспити. Проте найцікавішими серед вищевказаних документів є диплом про надання В.Старосольському 1903 р. звання доктора юридичних наук у Львівському університеті, виготовлений на пергаменті й засвідчений сургучною печаткою [4], та посвідчення журналіста Богдана Ярошевського, видане Департаментом герольдії, де підтверджується його дворянське походження (визнане Подільськими дворянськими зборами й затверджене Сенатом у 1885 р.) і до котрого додається генеалогічне дерево роду Ярошевських [19].

Опрацювавши приватне листування відомих українських політиків, учених, громадських діячів, можна отримати чимало інформації про їх життєвий шлях, професійну та громадську діяльність. Немало вищевказаних епістолярних джерел зберігається в особових фондах ЦДІАЛ. Зокрема, в архіві відомого політика, депутата австрійського парламенту Ю.Романчука є листи Сергія Єфремова, Івана Пулюя, Миколи Лисенка, Михайла Старицького, Корнила Устиновича, де йшла мова про видання літературних творів письменників Галичини та Наддніпрянщини, ушанування 50-х роковин із дня смерті Т.Шевченка в Києві, відкриття українського університету у Львові. Щодо останнього, то в об’ємному листі, що датується 1904 р., видатний учений І.Пулюй критикує політику Ю.Романчука в цьому питанні як недостатньо рішучу. Він

уважав, що в політичній боротьбі за український університет необхідно проявити більше наполегливості, а також віднайти необхідні кошти, оскільки українці єдині серед народів Австро-Угорщини не мають власного вищого навчального закладу. Учений запропонував і своє бачення кадрового забезпечення майбутнього університету. Він назвав українських науковців, які б, на його думку, могли обійняти професорські посади. І Пулюй готовий був надати стипендію з власних коштів для студентів, що здобуватимуть науковий ступінь, аби зайняти посаду доцента в українському університеті [25, арк.6].

Багатий епістолярний матеріал також знаходиться серед документів К.Студинського. Він листувався з М.Грушевським, О.Барвінським, О.Колесою, М.Лисенком, Василем Стефаніком, Василем Пачовським, Андрієм Чайковським та ін. Із 310 листів М.Грушевського до К.Студинського лише 17 стосуються досліджуваного періоду. Проте вони розкривають тісну співпрацю обох учених у проводі НТШ, дозволяють стверджувати про їхні дружні взаємостосунки. Не менш змістовні й інші листи, адресовані К.Студинському, де обговорюється політична ситуація в Галичині і є чимало різнопланової інформації про літературне та музичне життя краю [12].

Відзначаються неабиякою змістовністю листи з особового фонду письменника Антона Крушельницького, зокрема, Михайла Грушевського, Володимира Гнатюка, Ольги Кобилянської, Дениса Лукіяновича. В основному в процесі листування обговорювалися справи, пов'язані з публікацією тих чи інших творів А.Крушельницького. Поряд із цим вищевказаний епістолярний матеріал розкриває процес видання "Літературно-наукового вісника" [6].

Листи вчених М.Грушевського, В.Гнатюка, І.Кревецького до історика та гімназійного професора С.Томашівського дозволяють вивчити окремі аспекти діяльності НТШ, зокрема, організаційні справи товариства, видання наукових записок тощо; прослідкувати за процесом підготовки до відзначення 40-літнього ювілею літературної праці І.Франка в 1913 р. [7].

Серед епістолярного матеріалу, що зберігається в особовому фонді Б.Ярошевського, чимало листів М.Грушевського, В.Гнатюка, С.Єфремова, К.Малицької. Вони цікаві тим, що не лише збагачують нас інформацією про становище українського шкільництва та видавничі справи зазначеного часового проміжку, але й містять чимало відомостей побутового характеру. Наприклад, учений-етнограф В.Гнатюк, якому лікарі порадили декілька місяців провести в курортному селищі Закопане, що на Поділлі, просить Б.Ярошевського надати йому детальну інформацію про умови та вартість життя. Він писав в одному з листів: "Чи можна знайти житло за 5 крон денно, бо такі пролетарі як я не можуть здобути собі щось краще, і яке воно буде за такі гроші" [18, арк.9]. З наступного листа В.Гнатюка дізнаємося, що для нього вдалося підшукати хороше й недороге житло в Закопаному, куди він вирушив у кінці 1913 р. [18, арк.10].

В особових фондах ЦДІАЛ є чимало документів, що розкривають творчу та наукову діяльність відомих українських літераторів і науковців. Так, у переліку документів особистого фонду письменника та журналіста О.Маковея повна бібліографія його творів, рукописи оповідань і поезій, вирізки із часописів, де друкували твори літератора [30]. Щодо наукової діяльності професора К.Студинського, то серед матеріалів його архіву огляд часописів "Правда", "Мета", виписки з газет, журналів, листів, біографічні дані про українських письменників, громадсько-політичних діячів; підготовчі матеріали до праці "Кореспонденція Якова Головацького" [11]. Вищевказані документи цінні тим, що дозволяють прослідкувати за процесом його дослідницької роботи. У фонді вченого та політика В.Охримовича зберігається рукопис праці "Статистичні дані про національний склад Східної Галичини в 1900 – 1910 рр.". У ній автор серед іншого зупинився і на причинах, що перешкоджали розвитку української національної ідеї серед українців Галичини. Серед них: невирішення остаточно

питання, який ми народ і яке наше “я”; українофільство й москвофільство; брак національної свідомості серед широких мас населення, нерозуміння національних інтересів тощо [24, арк.1–2].

Листування службового характеру, що, як правило, розкриває різні аспекти громадської та професійної діяльності відомих українських діячів, також зберігається в особових фондах ЦДІАЛ. Досить часто воно надає інформацію про діяльність культурно-освітніх товариств. Наприклад, серед документів С.Томашівського листування з проводом Українського наукового товариства, до якого 14 вересня 1907 р. він вступив. Воно дає можливість ознайомитися зі статутом і певними засадами його організаційної роботи. Одне зі звернень НТШ у Львові до С.Томашівського дозволяє прослідкувати за процесом підготовки до вшанування 1913 р. 40-річного ювілею літературної праці І.Франка. Йому, як і іншим діячам української науки та письменства, пропонувалося надіслати один із ненадрукованих творів для ювілейного збірника на честь Великого Каменяра [20; 22]. Інформаційно насиченим був лист від товариства “Просвіта” у Львові, де було повідомлення про те, що провід цієї організації разом із Товариством наукових викладів ім. Петра Могили розпочав роботу над підготовкою десятиденних курсів вищої народної освіти, які могли відвідувати всі бажаючі. Повідомлялося, що навчання на курсах буде здійснюватися за такими напрямками: українська філологія, історія, географія і природознавство, народне господарство, техніка тощо. С.Томашівського разом з І.Крип’якевичем, Л.Цегельським, В.Пачовським запросили читати лекції тим, хто цікавився історією. Керівником їхньої групи був М.Грушевський [21].

Матеріали з фондів Василя Лукича [16] й Івана Боберського [17] розкривають окремі аспекти діяльності філій товариства “Просвіта” у Винниках і Самборі, січової організації “Сокіл-Батько” тощо.

Серед документів А.Крушельницького звернення НТШ у 1908 р. із приводу збору коштів для допомоги хворому І.Франку. У ньому зазначалося: “Обов’язок цей святий; тут мусить замовкнути всяка особиста, партійна і конфесійна неохота до чоловіка, який вже сьогодні належить до історії, який сам є визначною частиною історії нашого національно-культурного відродження; чоловіка, який увесь величавий талант, усе своє велике знанє поклав на услуги українському народові” [7, арк.3]. Кошти необхідно було надсилати до Крайового союзу кредитового у Львові, де вони зберігалися як депозит.

В особовому фонді К.Студинського чимало листів від сільських громад, міських жителів, окремих педагогів. Адже до нього як члена Крайової шкільної ради зверталися українці краю з проханнями щодо будівництва нових навчальних закладів, відкриття українських паралельних класів у вже діючих, просили посприяти в одержанні тієї чи іншої вчительської посади. Службове листування засвідчує, що далеко не всі прохання з якими зверталися до К.Студинського, були вирішені. У першу чергу це стосувалося побудови нових шкільних приміщень у селах Галичини, оскільки не завжди вистачало коштів. Проте в одному з листів народної вчительки й поетеси Уляни Кравченко знаходимо слова подяки К.Студинському, який допоміг їй отримати посаду в народній школі, де були хороші умови для праці [13, арк.6].

Чималу частку серед документів письменника та журналіста О.Маковея займає службове листування. Воно дозволяє отримати інформацію про присудження йому премії товариства “Просвіта” за історичну повість “Ярошенко”, програму святкування столітнього ювілею відродження українсько-руської літератури у Львові в 1898 р., ушанування 40-літнього ювілею письменницької праці І.Франка, призначення О.Маковея відповідальним редактором української газети “Буковина”, його працю в НТШ, у філії товариства “Руська бесіда” в Заліщиках, де був головою [29].

Про активну участь українського вченого, фахівця в галузі історії літератури Ярослава Гординського в діяльності “Українського педагогічного товариства”, “Просвіти”, січової організації “Сокіл-Батько” засвідчують матеріали з його архіву [26]. Щодо відомого в краї журналіста Семена Горука [27], то серед його документів також зберігаються листи товариств “Академічна громада”, “Сокіл”, “Просвіта” з пропозиціями взяти участь в їхній роботі.

В особових фондах ЦДІАЛ чимало статутів національно-культурних товариств, оскільки фондоутворювачі, як правило, мали безпосереднє відношення до їхнього створення, затвердження в органах державної влади, розповсюдження серед непересічних представників української громадськості. Це – статuti українського драматичного товариства ім. Івана Котляревського у Львові (1899 р.), товариства студентів політехніки “Основа” (1904 р.), проект студентського товариства “Ватра” [5] тощо.

Заслужують уваги, з огляду на інформативну насиченість, протоколи загальних зборів і засідань проводу Музичного товариства ім. М.Лисенка, де зафіксована інформація про його діяльність упродовж 1903–1922 рр. Вони зберігаються у фонді музикознавця й композитора Іларіона Гриневецького [36].

Підсумовуючи огляд, слід зазначити, що в особових фондах ЦДІАЛ зберігається багато різнопланових матеріалів, що розкривають як життєвий шлях відомих українських діячів краю другої половини ХІХ – початку ХХ ст., так і чимало аспектів національно-культурного життя Галичини зазначеного часового проміжку. Це – автобіографії, спогади, особисте та службове листування, записні книги, дипломи й посвідчення, матеріали творчої діяльності, статuti та інші документи, що засвідчували діяльність українських товариств краю. Вони є цінними для відтворення подій національно-культурного життя краю другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Проте вищевказані матеріали різні за своєю інформаційною насиченістю, інколи мають суб’єктивний характер, тому їх необхідно вивчати в комплексі з іншими архівними й опублікованими джерелами.

1. ЦДІАЛ, ф. 359. Назарук Осип, адвокат і публіцист, письменник, громадський і політичний діяч. 1883–1940 рр. Оп. 1, спр. 1. Свідоцтва про народження та освіту, паспорти, посвідчення, автобіографія та інші особисті документи. 1902–1940 рр. – 214 арк.
2. Там само, спр. 10. Записна книжка. 1914–1916 рр. – 73 арк.
3. Там само, ф. 360. Старосольський Володимир, адвокат, правник, соціолог, громадський і політичний діяч, дійсний член НТШ, професор. 1878–1942 рр. Оп. 1, спр. 4. Записні книжки. Старосольський В. 1901–1911 рр. – 116 арк.
4. Там само, спр. 5. Диплом про надання Старосольському Володимирі звання доктора юридичних наук Львівського університету (Пергамент із сургучною печаткою). 1903 р. – 1 арк.
5. Там само, спр. 47. Статті товариства допомоги молоді “Ватра” у Львові, членом якої був Старосольський Володимир 1910–1911 рр. – 20 арк.
6. Там само, ф. 361. Крушельницький Антін, письменник, журналіст, літературний критик, педагог, громадсько-політичний діяч, редактор журналів “Нові шляхи” і “Критика” у Львові. 1878–1937 рр. Оп. 1, спр. 65. Листи до Гнатюка Володимира. 1903–1926 рр. – 76 арк.
7. Там само, спр. 153. Листи, запрошення, звернення українських товариств, редакцій, установ до Крушельницького А. про співпрацю. 1906–1932 рр. – 61 арк.
8. Там само, ф. 362. Студинський Кирило, історик мови і літератури, голова НТШ (1923–1932), академік ВУАН (1924–1933, 1939–1941). Оп. 1, спр. 3. Автобіографія та список наукових праць за 1886–1940 рр. – 96 арк.
9. Там само, спр. 11. Спогади Студинського Кирила. – 97 арк.
10. Там само, спр. 16. Записні книжки Студинського Кирила. Т. ІV. – 139 арк.
11. Там само, спр. 150. Стаття, листи, бібліографія, виписки до праці “Кореспонденція Якова Головацького”. 1873–1885 рр. – 55 арк.
12. Там само, спр. 280. Листи професора Грушевського Михайла. Т. І. 1894–1928 рр. – 85 арк.; спр. 345. Листи Людкевича Станіслава. 1906–1926 рр. – 6 арк.
13. Там само, спр. 321. Листи Кравченко Уляни. Б/д. – 6 арк.
14. Там само, спр. 463. Автобіографія Вахнянина Анатолія. Б/д. – 48 арк.

15. Там само, ф. 363. Левицький Володимир Лукич (псевдонім Василь Лукич), нотаріус, письменник, літературознавець, культурно-освітній діяч, дійсний член НТШ. 1856–1938 рр. Оп. 1, спр.1. Метрика про народження, свідоцтва про освіту, вінчання, посвідчення та інші особисті документи. Т. I. 1867–1940 р. – 101 арк.
16. Там само, спр. 15. Звіти, протоколи, листування та інші документи про діяльність читальні товариства “Просвіта” у Винниках. 1911–1924 рр. – 19 арк.
17. Там само, ф. 366. Боберський Іван, педагог, організатор українського спортивного руху в Галичині та за кордоном, голова товариства “Сокіл-батько” у Львові, професор. 1873–1947 рр. Оп. 1, спр. 4. Листи товариства “Просвіта” та гімнастичного товариства “Сокіл” про заснування філіалу “Просвіти” в м. Самборі. 1891, 1906 рр. – 3 арк.
18. Там само, ф. 367. Ярошевський Богдан, політичний діяч, письменник, журналіст. 1870–1914 рр. Оп. 1, спр. 11. Листи Гнатюка Володимира. 1913–1914 рр. – 9 арк.
19. Там само, спр. 30. Свідоцтва, посвідчення та інші особисті документи. 1908 р. – 11 арк.
20. Там само, ф. 368. Томашівський Степан, історик, публіцист, політичний діяч, дійсний член НТШ. 1875–1930 рр. Оп. 1, спр.1. Посвідчення, свідоцтва та інші особисті документи. 1899 – 1921 рр. – 18 арк.
21. Там само, спр. 151. Листи Наукового товариства ім. Шевченка, Українського педагогічного товариства, гімнастичного товариства “Сокіл” та інших. 1905–1917 рр. – 68 арк.
22. Там само, спр. 173. Листи Кревецького Івана. 1905–1925 рр. – 32 арк.
23. Там само, ф. 372. Охримович Володимир, адвокат, письменник, етнограф, етнолог, громадсько-політичний діяч, дійсний член НТШ. 1870–1931 рр. Оп. 1, спр.1. Автобіографічний нарис “Мое жите і мої знайомі”. Фрагмент. 1886 р. – 6 арк.
24. Там само, спр. 7. Статистичні дані про національний склад Східної Галичини, складені Охримовичем Володимиром. 1900–1910 рр. – 28 арк.
25. Там само, ф. 382. Романчук Юліан, політичний і громадський діяч, педагог, письменник, журналіст. 1842–1923 рр. Оп. 1, спр. 41. Листи Пулюя Івана. 1904–1916 рр. – 34 арк.
26. Там само, ф. 384. Гординський Ярослав, історик літератури, філолог, письменник, педагог. 1882–1939 рр. Оп. 1, спр. 61. Листи громадських організацій, товариств, редакцій із запрошенням прийняти участь в роботі засідань, нарад, зборів. 1902–1939 рр. – 149 арк.
27. Там само, ф. 385. Горук Семен, військовий діяч, отаман легіону Українських січових стрільців, начальник штабу начальної команди Української Галицької армії, журналіст. 1873–1920 рр. Оп. 1, спр. 8. Листи товариств “Академічна громада”, “Сокіл”, “Просвіта” про співпрацю. Запрошення на Шевченківські вечори (1895 р.). 1895–1916 рр. – 29 арк.
28. Там само, ф. 386. Маковей Осип, письменник, літературний критик, журналіст, громадсько-політичний діяч. 1867–1925 рр. Оп. 1, спр. 1. Автобіографія. 1924 р. – 16 арк.
29. Там само, спр. 14. Листування з редакціями “Місіонера”, “Поступу”, Українським педагогічним товариством, бібліотекою НТШ та іншими про участь у їхній роботі. 1895–1925 рр. – 75 арк.
30. Там само, спр. 46. Каталог художніх творів, статей, праць, написаних Маковеем О. з 1892–1921 рр. – 58 арк.
31. Там само, ф. 410. Тисовський Олександр, професор біології, педагог, засновник “Пласту”, суспільно-політичний діяч. 1886–1968 рр. Оп. 1, спр. 89. Автобіографія, спогади та список праць. Фрагменти. 1939 р. – 19 арк.
32. Там само, ф. 640. Франко Петро, інженер-хімік, письменник, педагог, громадський діяч. 1902–1941 рр. Оп. 1, спр. 1. Автобіографія. 1940 р. – 3 арк.
33. Там само, ф. 663. Павлик Михайло, публіцист, письменник, громадсько-політичний діяч, дійсний член НТШ. 1853- 1915 рр. Оп. 1, спр. 90. Автобіографія Драгоманова Михайла. 1889 р. – 74 арк.
34. Там само, спр. 266. Життєпис Павлика Михайла у формі листа. 1902 р. – 6 арк.
35. Там само, ф. 866. Басараб Ольга, громадська і політична діячка. 1889–1924 рр. Оп. 1, спр. 16. Автобіографія та облікова картка. 1940 р. – 6 арк.
36. Там само, ф. 867. Гриневецький Іларіон, педагог, музикознавець, композитор. 1892–1962 рр. Оп. 1, спр. 24. Протоколи загальних зборів і засідань Музичного товариства ім. М. Лисенка. Т. I. 1903–1911 рр. – 63 арк.
37. Там само, ф. 771. Левицький Володимир Йосипович, математик і фізик, педагог, професор Львівського університету, голова НТШ у Львові. 1872–1956 рр. Оп. 1, спр. 2. Спогади з життя. 1933 р. – 59 арк.
38. Грицеляк А. Документальные материалы филиала ЦГИА УССР в г. Львове о жизни и деятельности И.Франка / А. Грицеляк, П. Фоствик // Научно-информационный бюллетень АУ МВД УССР. – 1955. – № 3. – С. 36–46.
39. Кульчицький А. Марко Черемшина у документах і матеріалах львівських архівів, бібліотек і музеїв / А.Кульчицький // Архіви України. – 1974. – № 2. – С. 70–75.
40. Купчинський О. Документи львівських архівів про Івана Труша / О.Купчинський // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 78–81.

41. Сварник Г. Археографічна передмова / Г.Сварник // Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.). – Львів ; Нью-Йорк, 1998. – С. XII–XIX.
42. Центральний державний історичний архів України, м. Львів : путівник / [упоряд.: О. Гневищева та ін.] ; Центральний державний історичний архів України, м. Львів, Державний архів у м. Перемишлі. 2-ге вид. – Львів ; Перемишль, 2003. – 492 с.
43. Шульгіна В. Архівні документи як джерело дослідження української культури / В. Шульгіна, Г. Юсін // Актуальні проблеми розвитку архівної справи. – К., 1995. – С. 202–208.

The article analyses the documents of the private and official character that keeping in the personal backlogs of the Central State Historical Archives in city Lwow that exposing events of the national and cultural life of the Ukrainians of Galychyna in the 2nd half of 19th century – beginning of the 20th century.

Key words: personal backlogs, documents, Central State Historical Archives in city Lwow.

УДК 930.1:94 (47+57)

ББК 63.1 (2)

І. В. Овчар

ІСТОРІОГРАФІЧНА СПАДЩИНА М.С.ГОРБАЧОВА

Стаття присвячена вивченню й аналізу історіографічної спадщини останнього Генерального секретаря Компартії, єдиного Президента Радянського Союзу – М.С.Горбачова. У роботі показано етапи становлення його політичної кар'єри, характеризується зміст праць й основних ідей, присвячених важливим подіям історії СРСР 1950–1990-х рр. Основний масив інформації подається про період перебудови. Звертається увага на еволюцію поглядів М.Горбачова в радянський і пострадянський час, визначаються й порівнюються ключові моменти його політичних переконань.

Ключові слова: історіографічна спадщина, М.Горбачов, перебудова, СРСР.

Постать Михайла Сергійовича Горбачова в першу чергу пов'язана з процесами перебудови (1985–1991), які спричинили трансформаційні зміни в середині країни, швидку деградацію й падіння тоталітарного режиму в СРСР і країнах Східної Європи, розпад радянської наддержави й перетворення союзних республік на незалежні держави (відновивши при цьому державотворчі традиції), утворення нової геополітичної ситуації у світі. Проте його творчість не обмежується лише зазначеними хронологічними рамками. Вона визначається тими подіями, свідком і учасником яких був М.Горбачов. Його праці вмщують у себе спогади про Другу світову війну (1939–1945), подають аналіз правління М.Хрущова (1953–1964), Л.Брежнєва (1964–1982), Ю.Андропова (1982–1984), К.Черненко (1984–1985), розповідають про непересічну особистість радянської історії А.Громика та ін. Епістолярна спадщина М.Горбачова подає характеристику важливих подій історії СРСР післявоєнної доби, називає імена творців й ідеологів цієї історії, тому ознайомлення з нею є необхідною умовою для комплексного дослідження розвитку радянського суспільства протягом 50–90-х рр. ХХ ст.

На сьогодні вже видрукувано чималу кількість монографічних праць, присвячених діяльності М.Горбачова. Доцільно назвати російських дослідників А.Грачова [32], О.Давидова, [33], М.Зеньковича, [34], Б.Славіна, [35]. В українській історіографії досі немає спеціальних праць про політичний шлях М.Горбачова.

Його політична кар'єра розпочалася із часу вступу в КПРС, тобто з 1952 р. Наступні кроки діяльності пов'язані з обранням на посаду першого секретаря Ставропольського міськкому партії (1966 р.), далі – першого секретаря Ставропольського райкому КПРС (1970 р.), секретаря ЦК КПРС (1978 р.), члена Політбюро ЦК КПРС (1980 р.), Генерального секретаря ЦК КПРС (1985 р.), керівника Президії Верховної Ради СРСР (1988 р.), керівника Верховної Ради СРСР (1989 р.), Президента СРСР (1990 р.).

Підхід до визначення та характеристики подій, учасником яких був М.Горбачов, став відзеркаленням тієї фахової підготовки, яку він отримав. Нагадаємо: у 1955 р. закінчив юридичний факультет Московського державного університету (МДУ), а в 1967 р.